

ביסוד בדיקת חמץ (חלק ב')

פסחים (ב.3)

בתירוח ב' של תוס'

רש"י בראשית (פרק ב' פס' ב'), ובש"ט הגזורים יומא
(ב: בדפי הרי"ף, לשון ריא"ז בסוף אות ג')

מדרש שמות רצה (פרשה ט"ז), ובמסכת אבות דרבי נתן
(סוף פרק א' – ריש פרק ב')

איהו יסוד עולה ממקורות הבאים? ואיך זה קשור
לתוס' ור"ן הכא?

הבה נמשיך בלימוד דברי התוס', ונעיין כעת בתירוצם השני –

תוס' הכא (ב.3 ד"ה אור), "אי נמי ... למיכליה"

תבין היטב את הסברא שבתירוח הזה – איך נתייבחה
הקושיא? מהו ההגיון ברצף דברי התוס' (logical flow of
Tosfos)?

האם תירוח זה שונה משיטת רש"י? הסבר.

מהי ההנחה (assumption, premise) המחודשת של
התירוח הזה?

וכדי לרדת לעומק דברי התוס', עיי' –

ר"ן (סוף א. בדפי הרי"ף, בד"ה ומה), "ואם אתה אומר ..."

מה נלמד מכאן על היחס שבין דאורייתא ודרבנן?

איך תבין עפ"ז (= על-פי-זה) את כוונת דברי התוס'?

ליתר עיון בתוס'

רמז"ס סוף ספר קרננות – הל' תמורה (פרק ד' הל' י"ג), "אע"פ ..."

רמז"ס הל' מאכלות אסורות (פרק ט' הל' א' – ב'), ובכסף משנה הל' טומאת מת
(פרק א' הל' ב')

תוס' יבמות (ו. סוף ד"ה שכן), "ואר"י דכיבוד ... בכל ענין"

לקח טוב להג"ר יוסף ענגיל (סי' ח') – אריכות נעימה, תמנאה ב-

<https://hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req=21264&pgnum=98>

שיטת רש"י

**תוס' (שם ד"ה מדאורייתא), לפחות "ואומר ר"י
..."** [ועדיף ללמוד את כולו]

במה נחלקו רש"י ותוס'?

ומהי שיטת הרמב"ם בזה?

האם שיטת רש"י (ד:) קשורה לחידושם של
רמב"ם/רבנו מנוח?

ואולי תמצא **יישוב שני** בעד רש"י –

לחזור – **גמ' להלן (סוף ו:), "וכי משכחת ליה ... משש שעות
ולמעלה"**

רבינו דוד (ו: ד"ה הבדוק), לפחות בתחילת דבריו שם

מה חידש רבינו דוד לגבי שתי המחלוקות הנ"ל?

איך נראה ליישב על-פי-זה את דברי רש"י הכא (ב.)?

האם נראה לך ליישב בעד רש"י? נתחיל עיוננו ע"י לימוד ג'
קטעים להלן:

משנה פסחים (מט.), לפחות עד "... בלבו"

גמרא פסחים (ריש ז.), "תניא היה יושב ... בלבו"

גמרא פסחים (ח.), "חור שזין אדם ... מצטלו בלבו"

מהו "הצד-השונה" שבין ג' הקטעים הללו?

**רמז"ס הל' חמץ ומנא (פרק ב' הל' א' – ג'), עד " ... לאור
הנר"**

בתחילת דברי הכסף משנה (שם הל' ב')

מהי הגירסא האחרת (בלשון הרמב"ם) שכתב הכסף משנה?

רצנו מנוח (שם הל' א'), "והציטול מועיל" ...

איך יש ליישב רש"י על-פי שיטת הרמב"ם/רבנו מנוח?
והבא ראייה ממחלוקת זו –

רש"י (ד: ד"ה ציטול צעלמא) – על הגמרא שלמדנו התם

ליתר עיון ברש"י

פני יהושע (ב. תוד"ה אור) [עפ"י הר"ן (א. בדפי הרי"ף באמצע ד"ה אלא)]

חידושי הר"ן (ב. ד"ה בודקין) – עד " ... למיכל מינייה" בתחילת עמוד ג'

שלטי הגבורים יומא (ב: בדפי הרי"ף)

ומה הוא התוספת [= תוספת שבת] שיזהר מן הספק ולא יעשה מלאכה צין השמשות אלא מתחיל שציתו מצעוד יום ... תוספת זו אינן צו עונש כרת ולא אזהרת לאו שנאמר כל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה לא נאמר עונש ואזהרה אלא על עצמו של יום אבל התוספת יש בה מלות עשה כדי שיתרחק אדם מן הספק ויתחיל מצעוד יום

מדרש שמות רבה (פרשה טו)

אתה מולא שתי פרשיות קמוכות פרשת נזיר ופרשת סוטה, הנזיר נודר שלא לשמות יין אמר לו הקב"ה נדרת שלא לשמות יין כדי להרחיק עצמך מן העצירה אל תאמר הריני אוכל ענבים ואין לי עון, אמר לו הקב"ה הואיל ונדרת מן היין הריני מלמדך שלא תחטא לפני אמר למשה למד לישראל הלכות נזירות, שנאמר (צמדבר ו) איש כי יפליא לנדור וגו' מיין ושכר יזיר, מכל אשר יעשה מגפן היין ... וכן האשה נקראת גפן שנאמר (תהלים קכח) אשתך כגפן פוריה, אמר הקב"ה אל תאמר הואיל ואסור לי להשתמש באשה הריני תופשה ואין לי עון או שאני מגפפה ואין לי עון אני נושקה ואין לי עון, אמר הקב"ה כשם שאם נדר נזיר שלא לשמות יין אסור לאכול ענבים לחים ויבשים ומשרת ענבים וכל היוצא מגפן היין אף אשה שאינה שלך אסור ליגע בה כל עיקר

מסכת אבות דרבי נתן (פרקים א – ב)

ועשו סייג לתורה. ועשה סייג לדצריך כדרך שעשה הקב"ה סייג לדצריה ואדם הראשון עשה סייג לדצריה. תורה עשתה סייג לדצריה. משה עשה סייג לדצריה. ואף איוב ואף נביאים וכתובים וחכמים כולם עשו סייג לדצריהם: איזהו סייג שעשתה תורה לדצריה הרי הוא אומר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרצ (ויקרא י"ח י"ט) יכול יחזקנה וינשקנה וידבר עמה דברים בטלים ת"ל לא תקרצ.

רמב"ם סוף ס' קרבנות

... אף על פי שכל חוקי התורה גזירות הם כמו שציראנו בסוף מעילה ראוי להתבונן בהן וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם הרי אמרו חכמים הראשונים שהמלך שלמה הבין רוב הטעמים של כל חוקי התורה יראה לי שזה שאמר הכתוב והיה הוא ותמורתו יהיה קדש כענין שאמר ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסקף חמישית כסף ערכך עליו ירדה תורה לסוף מהשבת האדם וקצת יצרו הרע שטבע של אדם נוטה להרבות קניינו ולחוס על ממונו ואע"פ שגדר והקדיש אפשר שחזר בו וניסה ויפדה בפחות משוויי אמרה תורה אם פדה לעצמו יוסף חומש וכן אם הקדיש בהמה קדושת הגוף שמה יחזור בו וכיון שאינו יכול לפדותה יחליפנה בפחותה ממנה ואם חתן לו רשות להחליף הרע ציפה יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא לפיכך סתם הכתוב צפניו שלא יחליף וקנסו אם החליף ואמר והיה הוא ותמורתו יהיה קדש וכל אלו הדברים כדי לכוף את יצרו ולתקן דעותיו ורוב דיני התורה אינן אלא עזות מרחוק מגדול הענה לתקן הדעות וליישר כל המעשים וכן הוא אומר הלא כתבתי לך שלישים במועלות ודעת להודיעך קושע אמרי אמת להשיב אמרי אמת לשולחך:

רמב"ם הל' מאכלות אסורות (פרק ט')

[הלכה א] גשר בחלב אסור לבשלו ואסור לאכול מן התורה ואסור בהנאה ... [הלכה ב] לא שתק הכתוב מלאסור האכילה אלא מפני שאסר הבשול כלומר ואפילו בשולו אסור ואין צריך לומר אכילתו, כמו ששתק מלאסור המת מאחר שאסר בת הבת.

בסוף משנה הל' שומאת מת (פ"א ה"ב)

ויש לתמוה דהא אין עונשין מן הדין [= שאין לענוש על-פי קל-וחומר] ... וי"ל שמאחר שבת הבת אינה אסורה אלא מחמת הבת שהיא אמה ממילא משמע שהיא אסורה ואין כאן עונשין מן הדין וכך אמרו בפרק הנשרפין (דף ע"ו) גבי איסור הבת וכי עונשין מן הדין גילוי מילתא בעלמא הוא ופירש"י כמ"ש, ובשר בחלב ... אי נמי דמשמע שלא אסרה תורה לבשל אלא כדי שלא יבוא לאכול